

Biziň hekaýatlarymyz

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Biziň hekaýatlarymyz BIZIŇ HEKAÝATLARYMYZ

Birtopar dindar «Stambul şertnamasynyň ýatyrylmagyny» talap edýär.

Neçüýn?

Olar bilen «Stambul şertnamasynyň» tarapyny tutýan musulmanlaryň arasyndaky teswirleriň tapawudy nämede? Munuň üstünde durmak gerek, çünkü bu düşünişmezlik Osmanlydan biziň günlerimize çenli gelen bir bölünsige – garaýys dürlülígine ýşarat edýär.

Bilşimiz ýaly, Osmanlynyň gurulyş pelsepesi – Ýaradan bilen ýaradylanyň ýeke-täk gözbaşdan gelip çykandygyny we «birdigini» öñe sürýän «Wahdeti-wujut» taglymatyndan ybaratdy. Bu taglumat Muhiddin Arabydan Hajy Bekdaş Welä çenli uzanan özboluşly pozisiýady...

Orta Aziýaly Muhammet Bahaweddin Nagybendiniň nagybendili-de bu pelsepä dogry gelýärdi.

Ýunus Emre näme diýýär:

«*Dolduk many öýüne, wujuda seýran kyldyk,
Iki jahan seýrini, jümle wujutda bulduk.*
Ýedi gök, ýedi ýeri, daglary, deñizleri,
Jenneti, jähennemi, jümle wujutda bulduk.*»

Soñ-soñlar... yslam dünýäsinde «wahdeti-wujuda» garşı gidýän garaýışlar-mezhepler-tarykatlar orta çykdy. Bu ýagdaý Osmanla-

da aralaşdy.

Osmanlyda wagtyň geçmegin bilen nagyşbendiye, halidiye,, selefi-wahhabiyk ýalyk akymlar güýçlenmäge başlady.

Döwlet apparatyna «wahdeti-wujudyň» ýerine «wahdeti-şuhut» aralaşdy. Ýagny, baş konsepsiýa «Barlyk birligi» däl-de, «Şahadat birligine» öwrüldi...

Osmanlynyň dargaýsyny öwrenip geçirilýän ylmy-taryhy işlerde şu bölünşigi-de göz öňüne tutmak dogry bolmazmy?

■ DÜNYEWILIGIŇ BINÝADY

Maksatlaýyn çekişmeleri guramakdan daşlaşdyk.

Owrukçyllyga, bimaksatlyga, peslige boýun bolduk.

Meselem, diňe şu tema boýunça nijeme eserler, ylmy işler yazmak gerek dälmى?

«Wahdeti-wujut» eger Osmanlyda güýjüni dowam etdiren bolsa, imperiýa dinleriň-mezhepleriň arasında ylalaşdyryjy-sazlaşykly funksiyany amala aşyryp bilermi?

Bilşimiz ýaly, Balkan ýurtlarynda, mysal üçin prawoslaw hristianlar bilen bekdaşylar ençeme ýyllap käwagt bilelikde ybadat edip agzybirlikde-jebislikde ýasadylar.

Aslynda... hut şunuň özi dünýewiligiň binýady dälmى?

Aslynda... kemalizmiň dini pelselesi «wahdeti-wujut» dälmى näme?

Aslynda... Atatürkün alawy we sünni agzalalyklaryna çözgüt getiren dünýewilik garaýsynda «wahdeti-wujudyň» paýy ýokmy näme?

Hem has soňra bu agzalalygy gaýtadan möwç aldyran “Tanzimat musulmanlygy” dälmى?

Häzir başymyza inýän ynanç merkezli bölünsikleriň düýbünde sünniliğin «wahdeti-wujutdan» daşlaşmasы bolup bilmek mi?

Bular hiç ara alyp maslahatlaşmaýarys...

Bular barada hiç çekişme guramzok...

Pelsepäni unutdyk...

Taryhymyzy unutdyk...

Dinimizi unutdyk...

Çekişmäni, çekişme medeniýetini unutdyk...

Diňe söz uruşdyryp, jemende dawasyny edýäris!

Respublika ideologiýasynyň Günbatary-Günbatarçylygy bire-bir gaýtalaýandygyny aýdýanlar-ýazýanlar, gynansak-da, Tanzimat bilen kemalizmiň tapawudyny bilenoklar. (Şübhesiz... taryha diňe syýasy bähbit gözleme maksady bilen garaýanlarsan başga hili garaýşy tama edibem oturmaly däl!)

Mesele diňe «Stambul şertnamasynda» däl...

Mesele diňe halyflyga çagyryşda däl...

Aýratynam Dini işler ministriniň kürsüsünde oturan eli gylyçly akmakda hiç däl...

Meseläniň has düýbüne, has çuññurlara seretmek gerek...

■ **BAŞ İLÇİ BEÝTMELİ DÄLDI**

Bugün...

Prezidentiň wekili, baş ilçe Ybraýym Kalyndan aýratyn söz açjakdym. Onuň «Men, beýleki we aňyrsy» ("Ben, Öteki ve Ötesi") kitabyny şu gazetiň üsti bilen tankyt edipdim...

Geçen gün ol (internetcäki şahsy hasabyndan) şeyle tweet (sms) atdy:

" – Biz hekaýatlary bar bolan geografiki giňişligiň nesilleridiris. Bize ýüz elli ýyllap modernleşme ady bilen özgeleriň hekaýatlary aýdyldy. Indi öz hekaýatlarymyzy ýazmagyň wagty geldi."

Ybraýym Kalynyň näme diýjek bolýanyna gowy düşünýärin, men onuň kitabyny setirme-setir okadym...

Elbetde, alym adam bolan Ybraýym Kalyn islän zadyny pikirlenibem, ýazybam biler.

Emma... bir döwletiň wekili-baş ilçe, impeializme garşıy söweşen döwletiň «düýbuni tutujy atalary» hakynda beýle morta tweet atmaga haky ýok!

Atmaga het etmeli däl! Hususanam... agzybirlik-jebisligiň öňe sürülyän günlerinde agzalalyklary, bölünişikleri öňe çykarmagyň kime näme peýdasy barka?

Mesele «modernleşme» bolda bizem gerekli çekişmä gireris. «Günbatarlylaşma» bilen «modernleşme» düşunjeleriniň tapawudyny ýazarysam, düşündirerisem.

Kemalist ynkylapçylyk bilen Tanzimat boýun egijiligi bir-

birine bulaşdyrmaly däldigini nygtarys. Bolmanda-da bu barada wagty-sagady we ýeri bolanda ýazybam ýörüs.

Hawa, hemise çekişmegi oñarmak gerek, emma döwlet işgäriniň gündelik syýasata güýmenip, jemgyýetçilik sütünlerini sarsdyrmajak bolmaly.

Baş ilçi ýazjak sözünü ilki mizan terezisinde çekip-saldarlap görmeli eken. Ýurdy bölünsige iterjek sözleri ýazmaly däl.

Ýa bolmassa, döwletiň «gyrmyzy kitaby» üýtgedi-de, biziň habarymyz ýokmy?

Öňümüzdäki günlerde bu temalaryň üstünde aýratyn durup geçmekci...

Ilkinji nobatda bilinmeli zat:

XXI azyrda täze hekaýatlar eliňe gylyç alyp däl-de, aýal-gyzlaryň hukuklaryny-da öz içine alýan dünýewilik bilen ýazylmalydyr...

Anadoly hekaýatlarynyň süňňunde «wahdeti-wujut» bar, «Stambul şertnamasyny» inkär edýän saud wahhabizmi däl...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 07.08.2020 ý.

*bulduk – tapdyk.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Publisistika